

Natuurlijk Delfland
Postbus 133
2600 AC DELFT

NatuurlijkDelfland@knnv.nl
website: delfland.knnv.nl
twitter: NatuurlijkDelfland
facebook: NatuurlijkDelfland
instagram: NatuurlijkDelfland
Youtube: [klik hier](#)

Natuurlijk Delfland

Afdeling van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging

VOORLOPIGE UITWERKING

Uitgewerkt door Willemein, coördinator Team Insecten Natuurlijk Delfland
Foto met mijten van Tjerk Nawijn met toestemming gebruikt.
Foto met hister helluo van Peter de Boer met toestemming gebruikt.
Overige foto's van Willemein

Elzenhaantje

Nederlandse naam: Elzenhaantje

Latijnse naam: *Agelastica alni* L.

Orde, onderorde: Coleoptera (kevers) Chysomeliadae (bladkevers)

Verspreiding over de aarde:

Ze komen voor in vochtige bossen, verspreid in Europa, de Kaukasus, Siberië, Nooroost-Kazachstan en werd in de 19de eeuw geïntroduceerd in de Verenigde Staten. De soort werd in Engeland als zeldzaam en zelfs uitgestorven beschouwd, maar sinds hij in 2004 in Manchester werd ontdekt lijkt hij een opmars begonnen en wordt hij in steeds meer delen van het land aangetroffen.

Ze komen in vrijwel heel Nederland voor. <https://www.verspreidingsatlas.nl/9900699>

Voedsel: De kever is het belangrijkste blad etende insect op elzen(bomen). Zowel de imago als de larven. Maar ze komen ook voor op populier, hazelaar en wilg. Incidenteel wordt het elzenhaantje ook wel op fruitbomen, haagbeuken, linden en andere loofbomen gezien.

Ei: De vrouwtjes leggen tot 900 oranje-gele eitjes, die aan de onderkant van het blad worden geplakt. De eitjes komen na 5 tot 14 dagen uit.

Eitjes aan de onderzijde van een elzenblad.

Larve: De larven kruipen geel/olijfgroen met een donkere kop uit het ei. Na de eerste vervelling zijn ze zwart, er volgt nog een derde stadium, dan blijven ze zwart. De larven hebben twee rijen behaarde wratten. Het stadium van larve duurt circa drie weken. Vanaf juli, gaan de larven verpoppen. Eerst leven de larven in groepen, maar als ze groter zijn zitten ze vaak alleen te eten van de bladeren.

De larven in het 1^e en 2^e stadium eten alleen de opperhuid van de bladeren weg (venstervreterij), In het derde stadium eten de larven al het bladgroen van de bladeren op en blijven alleen de bladnerven over.

In de eerste 2 ontwikkelingsstadia veroorzaken de larven schade, maar de grootste schade wordt veroorzaakt in het 3^e stadium van de ontwikkeling.

De larven worden het meest in juni en juli gezien en een enkeling in augustus.

https://waarneming.nl/species/1481/statistics/?year=&month=&sex=&life_stage=LARVA_NY_MPH&activity=&method=&location=

Een foto met net uit het ei gekropen larven is te zien op:

<https://bladmineerders.nl/parasites/animalia/arthropoda/insecta/coleoptera/polyphaga/cucujiiformia/chrysomeloidea/chrysomelidae/galerucinae/sermylini/agelastica/agelastica-alni/?lang=nl>

larven in het 1^e en 2^e stadia doen aan venstervreterij. Larven in het 2^e stadium.

Popstadium: Vanaf juli gaan de larven op de grond onder afgestorven plantenresten of onder de grond verpoppen. Na 8 tot 11 dagen komt de nieuwe generatie kevertjes uit de poppen.

Imago(volwassen stadium): Het kevertje is 6 tot 8 mm en heeft blauwzwarte metaalkleurige, glimmende dekschilden. Ze zijn eivormig en hebben een gewelfd lijfje. Ze hebben zwarte antennes en poten. Onder de dekschilden zitten hun vliesvleugels, waarmee ze kunnen vliegen. Daaronder zit een geeloranje achterlijf met donkere banen.

Van april tot juni komen ze voor op de bladeren van vooral de els. Hierin ze ronde tot langwerpige gaten vreten. Ze kunnen enorme schade aanrichten, maar gezonde bomen kunnen hiervan herstellen.

De statistiek laat van volwassen kevers een piek in april en mei zien.

https://waarneming.nl/species/1481/statistics/?year=&month=&sex=&life_stage=IMAGO&activity=&method=

Hoewel ik het niet terug heb kunnen vinden, sterven de kevers waarschijnlijk na de voortplanting c.q. het leggen van de eitjes. De statistiek van de volwassen kever laat een dip zien in juli. Dit betekent dat een volwassen kever, geboren in augustus ongeveer 10 á 11 maanden als volwassene leeft.

De nieuwe generatie die rond augustus ontpopt begint met het eten van gaten in de bladeren. Vervolgens houden ze een diapauze (“winterslaap”) waarbij ze gaan overwinteren onder afgevallen bladeren en mos.

Talrijke elzenhaantjes op els.

vrouwtje vol met eitjes

vrouwtje vol met eitjes

Het achterlichaam van de vrouwtjes, waarin de eitjes ontwikkelen, zwelt zo op dat het niet meer onder het dekschildje past.

Voortplanting:

imago's in copula

In het voorjaar komen de elzenhaantjes uit hun schuilplaats tevoorschijn, eten zich rond aan de bladeren en zoeken een partner. Omdat het vrouwtje zo'n opgezwollen achterlijf heeft, neemt het mannetje bij de paring een diagonale positie aan.

Overwinteren: Het volwassen elzenhaantje overwintert in de bodem en onder bladeren en afgestorven plantenresten.

Vijanden:

Insectenetende vogels, zoals (kool)meesjes, maar ook (kriel)kippen.

Elzenhaantjes hebben ook als predator *Hister helluo*, een roofzuchtige spiegelkever. Op waarneming.nl staan diverse *Hister Helluo*'s die jagen op de larven van elzenhaantjes.

Hister Helluo eet larve foto Peter de Boer (onder het schild van deze spiegelkever zit een mijt)

Koe van Halmvliegen:

Het Elzenhaantje wordt door volwassen Halmvliegen (Chloropidae) bezocht. Het betreft *Thaumatomyia notata* en in mindere mate *Lasiosina albipila*. Halmvliegen ontwikkelen zich met ondergrondse Bladluizen (Aphididae) die op graswortels zitten. Volwassen Halmvliegen voeden zich vooral met de uitscheiding van planten, maar dus ook met de uitscheidingen van het elzenhaantje.

Op elzenhaantjes kunnen mijten voorkomen van de Uropodina familie (die in de bodem, op bosafval, op (kors)mos en in nesten leven). Waarschijnlijk willen deze mijten alleen maar een lift.

Elzenhaantje met Uropodina mijten, foto Tjerk Nawijn

Bestrijding: Feitelijk is bestrijding niet nodig. Gezonde bomen herstellen weer.

Op internet worden biologische en chemische middelen aangeboden.

Chemische bestrijdingsmiddelen schaden buiten de elzenhaantjes ook de biotoop waarin zijn voorkomen, als mede de dieren die leven van elzenhaantjes.

Door afgevalen bladeren op te ruimen kan de aantasting verminderen, omdat de larven en de kevers daar dan niet meer onder kunnen wegkruipen. .

Mijn ervaring: Ik herken deze blauwzwarte kevertjes en heb ze heel veel gezien. Maar kom nu tot de conclusie dat ik eigenlijk helemaal niet veel foto's van ze heb gemaakt en niet veel wist van hun levenscyclus. Ik ga dit jaar dus extra op ze letten. De eerste heb ik op 17-02-2024 al gezien.

Gebruikte bronnen:

Pschorn-Walcher, H. ,1956. Chloropiden als Kostgänger bei Chrysomelidenlarven. Zoologischer Anzeiger 156 (11/12): 318-319. (via waarneming.nl)

Boeken:

Websites: waarneming.nl, wikipedia (Ned. + engelse),

<https://www.kad.nl/kennisbank/dierplagen/kevers/elzenhaantje/>

<https://bladmineerders.nl/parasites/animalia/arthropoda/insecta/coleoptera/polyphaga/cucujiformia/chrysomeloidea/chrysomelidae/galerucinae/sermylini/agelastica/agelastica-alni/?lang=nl>

https://www.nederlandsesoorten.nl/linnaeus_ng/app/views/species/nsr_taxon.php?id=155776&cat=CTAB_MEDIA